

Bariery zatrudnialności osób młodych w Polsce¹

Monika Wojdyło-Preisner

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Kamil Zawadzki

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

W artykule dokonano identyfikacji i analizy barier zatrudnialności osób bezrobotnych w wieku 18–29 lat w Polsce. Wykorzystano indywidualne dane pierwotne wyabstrahowane z baz danych powiatowych urzędów pracy dotyczące niemal 17 tys. młodych bezrobotnych zamieszkujących różne typy powiatów. W analizie zastosowano modelowanie ekonometryczne metodą binarnej regresji logistycznej. Wykazano, że młode kobiety rejestrujące się w powiatowych urzędach pracy są bardziej narażone na długookresowe bezrobocie niż mężczyźni. Brak doświadczenia zawodowego, wyższy poziom wykształcenia, niewielka liczba zawodów wyuczonych i wykonywanych oraz posiadanie dzieci ograniczają zatrudnialność młodych bezrobotnych. Ponadto na perspektywy zatrudnienia badanej grupy problemowej istotnie wpływa charakter lokalnej gospodarki.

Słowa kluczowe: zatrudnialność, młodzież, bezrobocie długookresowe, polityka rynku pracy.

¹ W badaniu wykorzystano dane na temat bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w Polsce zebrane podczas prac nad projektem *Analiza czynników wpływających na zwiększenie ryzyka długookresowego bezrobocia – opracowanie metodologii profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy do stosowania przez PSZ*, realizowanym przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu dla Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich (nr U/44/B2.3/1.1/2011). Chcielibyśmy serdecznie podziękować dr Barbarze Jaskólskiej (UMK Toruń) za zaprojektowanie i przygotowanie baz danych wykorzystywanych do szacowania ryzyka bezrobocia długookresowego.

Wprowadzenie

Zatrudnialność określa zdolność danej osoby do uzyskania zatrudnienia przy wzajemnym oddziaływaniu czynników związanych z jej charakterystyką osobistą i rynku pracy. Należy jednak podkreślić, że zdolność tę trzeba traktować w sposób relatywny, tzn. w odniesieniu zarówno do zatrudnialności pozostałych osób, jak i możliwości, instytucji i zasad, które rządzą rynkiem pracy. Podejście takie wskazuje na ważną rolę, jaką w kształtowaniu zatrudnialności jednostki odgrywa popytowa strona rynku pracy i pracodawcy (McQuaid, Lindsay, 2005, s. 101).

We współczesnym ujęciu koncepcja zatrudnialności jest często wykorzystywana do analiz i zrozumienia procesu selekcji bezrobotnych na rynku pracy. U jej podstaw leży założenie, że możliwa jest identyfikacja czynników wpływających na niepowodzenia danej osoby na rynku pracy. Przyjmuje się także, że można te uwarunkowania kształtować, a nawet przeciwdziałać wystąpieniu niektórych z nich (Mosley, Schütz, 1999, s. 147).

Istotną rolę w podnoszeniu zatrudnialności odgrywa aktywna polityka rynku pracy. W swoim założeniu ma ona w sposób prewencyjny i zindywidualizowany ułatwiać poszczególnym osobom adaptację do warunków panujących na rynku pracy (Outlook, 2001, s. 191). Skupia się ona na walce z możliwymi do usunięcia barierami ograniczającymi zatrudnialność danej jednostki, takimi jak niewystarczające umiejętności, niska mobilność czy czynniki subiektywne (np. ograniczona motywacja do poszukiwania pracy). Wpływa zatem na podażową stronę rynku pracy (Mosley, Schütz, 1999, s. 147).

W wyniku zdarzeń gospodarczych ostatnich lat sytuacja osób młodych na rynku pracy w wielu krajach Europy uległa znacznemu pogorszeniu. Może mieć to długotrwałe negatywne reperkusje, gdyż – jak pokazują wyniki badań prowadzonych przez Lee i in. (2012) – jeśli bezrobocie dotyka osobę w młodym wieku, to jej szanse na powtórzenie się epizodów bezrobocia w późniejszym okresie są znacznie wyższe. Ponadto bezrobocie dotyczące młodzieży może prowadzić do długoterminowej obniżki jej przyszłych wynagrodzeń, a także przełożyć się na gorszy stan zdrowia. Wielu młodych znajduje się w sytuacji Hellerowskiego paragrafu 22 – nie mają doświadczenia zawodowego niezbędnego, aby zademonstrować pracodawcy posiadanie umiejętności wymaganych na współczesnym rynku pracy i jednocześnie nie mają gdzie tego doświadczenia zdobywać.

W Polsce wśród pracodawców dość powszechna jest opinia, że mimo relatywnie wysokiego wykształcenia formalnego młodych ludzi, często brakuje im praktycznych umiejętności zawodowych, kompetencji miękkich i wiedzy specjalistycznej. Aby ułatwiać młodzieży przejście z edukacji do pracy i stworzyć

możliwości zdobywania dodatkowych kompetencji, w 2014 r., wraz ze zmienioną ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, wprowadzono nowe rozwiązania wspierające zatrudnialność młodzieży w postaci różnorodnych bonów (szkoleniowych, stażowych, zatrudnieniowych, na zasiedlenie). Mają one pomagać młodym osobom w wejściu lub powrocie na rynek pracy (MPiPS, 2014).

Głównym celem badań, których wyniki zaprezentowano w niniejszym artykule, była identyfikacja i analiza barier zatrudnialności osób bezrobotnych w wieku 18–29 lat w Polsce, a także ocena najnowszych instrumentów polityki rynku pracy dedykowanych bezrobotnej młodzieży pod kątem możliwości podnoszenia jej zatrudnialności. Cele cząstkowe obejmowały natomiast określenie: zróżnicowania determinant bezrobocia długookresowego wśród młodych kobiet i mężczyzn, istotności wieku w ramach grupy młodych, znaczenia elementów kapitału ludzkiego w odniesieniu do zatrudnialności bezrobotnej młodzieży oraz wpływu charakteru lokalnej gospodarki i rynku pracy na perspektywy zatrudnienia młodych bezrobotnych.

Sformułowano następujące hipotezy badawcze:

1. Płeć jest istotnym czynnikiem różnicującym zatrudnialność bezrobotnej młodzieży.
2. Doświadczenie zawodowe chroni młodych bezrobotnych przed długim pozostawaniem bez pracy lepiej niż wykształcenie.
3. Charakter lokalnej gospodarki i rynku pracy istotnie różnicuje zatrudnialność bezrobotnej młodzieży.

Dane

Identyfikację i analizę barier zatrudnialności osób młodych w Polsce oparto na indywidualnych informacjach o bezrobotnych wyabstrahowanych z baz danych systemu informatycznego Syriusz^{Std} z sześciu powiatowych urzędów pracy (PUP) w Polsce. Każdy z wybranych do badań PUP obsługiwał bezrobotnych z obszaru właściwego sobie powiatu. Procedura doboru powiatów do badań przebiegła w dwóch etapach. W pierwszym, na podstawie czterech zmiennych (stopy bezrobocia w końcu roku, przedsiębiorczości, udziału pracujących w sektorze rolniczym i udziału pracujących w działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz obsłudze rynku nieruchomości w ogólnej liczbie pracujących; dane za 2010 r.), przy wykorzystaniu metody *k*-średnich, pogrupowano wszystkie powiaty w Polsce na sześć rozłącznych grup, którym nadano nazwy odzwierciedlające charakter ich gospodarki. W etapie drugim, z każdej określonej wcześniej grupy powiatów wybrano celowo jednego reprezentanta, kierując się następującymi kryteriami:

- każdy z wybranych do badań powiatów ma leżeć na terenie innego województwa,
- wybrany do badań powiat ma charakteryzować się zarówno możliwie wysoką stopą bezrobocia długookresowego, jak i wysokim udziałem długotrwale bezrobotnych.

Ostatecznie badania przeprowadzono w następujących powiatach: miasto Białystok (przedstawiciel powiatów nowoczesnych, postindustrialnych), miasto Włocławek (powiaty przemysłowe i suburbia), miasto Przemyśl (powiaty przemysłowe o przestarzałej strukturze gospodarki), powiat działdowski (powiaty przemysłowo-rolnicze o rozwoju względnie zrównoważonym), powiat sierpecki (powiaty rolniczo-przemysłowe o przestarzałej strukturze gospodarczej), powiat krasnostawski (powiaty tradycyjne rolnicze z niedorozwojem usług) (Dolny, Wojdyło-Preisner, 2014, s. 84–91).

Dane o bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w powiatach grodzkich oraz w powiecie działdowskim i sierpeckim zostały pobrane w listopadzie 2012 r., a w powiecie krasnostawskim – w grudniu 2012 r. Łącznie zgromadzono informacje o prawie 44 tys. osób zarejestrowanych jako bezrobotne w końcu 2010 r. Z tej populacji wyodrębniono następnie grupę młodych (18–29 lat) bezrobotnych liczącą 16 938 osób. Dla wspomnianej wyżej grupy młodych bezrobotnych obliczono kolejno czas trwania bezrobocia – jako liczbę dni pomiędzy datą ostatniej rejestracji sprzed 31 grudnia 2010 r., a końcem 2010 r. Natomiast pozostałe cechy bezrobotnej młodzieży określono według stanu zaewidencjonowanego w Syriuszu^{Std} w końcu 2010 roku.

Metoda badawcza

Dla weryfikacji przyjętych hipotez zastosowano modelowanie metodą binarnej regresji logistycznej. Model logitowy przyjmuje postać (Gruszczynski, 2010, s. 62):

$$\ln \frac{p_i}{1 - p_i} = x_i' \beta,$$

gdzie:

$\ln \frac{p_i}{1 - p_i}$ – logit, jest logarytmem ilorazu szans przyjęcia oraz nieprzyjęcia wartości 1 przez zmienną y_i ,

x_i – jest wektorem zmiennych objaśniających, a

β – wektorem parametrów modelu.

W szacowanych modelach zmienną zależną było prawdopodobieństwo, że osoba o modelowanych cechach będzie pozostawała bezrobotną przez ponad rok od daty ostatniej rejestracji w powiatowym urzędzie pracy. Zmienna ta przyjmuje wartości:

- 1, kiedy bycie długookresowo bezrobotnym jest bardziej prawdopodobne niż bycie bezrobotnym krótkookresowym,
- 0, w przeciwnej sytuacji.

Katalog potencjalnych zmiennych objaśniających wpływających na zatrudnialność bezrobotnej młodzieży obejmował dwanaście czynników. Wszystkie miały charakter jakościowy. Opisywały one:

- podstawowe cechy społeczno-demograficzne bezrobotnego (płeć, wiek, stan cywilny),
- jego sytuację rodzinną (liczba posiadanego potomstwa),
- kapitał ludzki (wykształcenie, znajomość języków obcych, doświadczenie zawodowe, liczba zawodów posiadanych i/lub wykonywanych, stan zdrowia),
- elastyczność w zakresie skłonności do podjęcia jakiejkolwiek pracy,
- moment pierwszej rejestracji w urzędzie pracy.

Dodatkowo w analizie uwzględniono kategorię zmiennych określających charakter lokalnej gospodarki powiatu, na terenie którego zamieszkiwał bezrobotny. Szczegółowe zestawienie skonstruowanego katalogu zmiennych objaśniających zawarto w tabeli 1.

W badaniu estymowano po dwa modele dla każdej z trzech populacji osób bezrobotnych w wieku od 18 do 29 lat – ogólnej, kobiet i mężczyzn. Model pełny zawierał oszacowania parametrów wszystkich zmiennych objaśniających, niezależnie od ich istotności. Natomiast model drugi, zredukowany, przedstawiał oszacowania wyłącznie zmiennych istotnych na poziomie istotności 10%. Aby otrzymać model zawierający wyłącznie zmienne istotne, zastosowano metodę eliminacji wstecznej opartej na ilorazie wiarygodności (LR – *likelihood ratio*).

W modelu ogólnym stwierdzono, że płeć jest czynnikiem bardzo istotnie różnicującym zatrudnialność młodych bezrobotnych ($p < 0,001$). Uzasadniało to osobne modelowanie ryzyka bezrobocia długookresowego dla kobiet i mężczyzn.

Do interpretacji oddziaływania zmiennych w modelu wykorzystano ilorazy szans (*odds ratio*), które wylicza się przez podniesienie podstawy logarytmu naturalnego do potęgi równej oszacowanemu parametrowi przy każdej ze zmiennych istotnych w modelu (). Są to „krotności, o jakie średnio zmieniają się ilorazy szans przy wzroście każdej ze zmiennych o jednostkę” (Gruszczynski, 2010, s. 68).

Charakterystyka prób badawczych

Modelowanie ekonometryczne przeprowadzono, opierając się na trzech zbiorach obserwacji indywidualnych. Pierwszy zbiór – próba ogólna – składała się z 16 938 osób bezrobotnych w wieku 18–29 lat. Próba druga obejmuje 9180 bezrobotnych kobiet, które stanowiły 54,2% próby ogólnej. Zbiór trzeci jest dopełnieniem próby generalnej zawierającym dane nt. 7758 młodych bezrobotnych mężczyzn. Szczegóły struktury populacji objętej badaniem przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Struktura badanej populacji według płci (%)

Zmienna	Próba ogólna	Kobiety	Mężczyźni
Płeć (GENDER)			
żeńską	54,2	x	x
męską	45,8	x	x
Wiek (AGE)			
18–24	53,4	52,4	54,5
25–29	46,6	47,6	45,5
Stan cywilny (MARIT)			
zamężna/zonaty	27,4	40,3	12,1
inny	72,6	59,7	87,9
Liczba dzieci (CHILD)			
bezdzienny	79,2	67,0	93,6
jedno lub dwoje	19,0	29,9	6,2
troje i więcej	1,8	3,1	0,2
Wykształcenie (EDU)			
wyższe	25,0	31,4	17,5
średnie	42,5	43,2	41,6
poniżej średniego	32,5	25,4	41,0
Doświadczenie zawodowe (YEARS_EXP)			
brak	50,2	55,4	44,0
poniżej roku	19,7	17,7	22,2
od roku do 5 lat	27,9	25,1	31,2
powyżej 5 lat	2,2	1,8	2,5
Liczba zawodów wyuczonych i wykonywanych (LZ)			
brak	21,9	22,6	21,2
1 lub 2	62,9	63,9	61,7

Zmienna	Próba ogólna	Kobiety	Mężczyźni
3 lub 4	13,9	12,7	15,3
5 i więcej	1,3	0,9	1,8
Stan zdrowia (HEALTH)			
posiadający orzeczenie o niepełnosprawności	3,1	2,5	3,8
zdrowi	96,9	97,5	96,2
Znajomość języka obcego (LANGUAGE)			
tak	49,1	52,5	45,2
nie	50,9	47,5	54,8
Elastyczność zawodowa (FLEXIB)			
gotowość podjęcia każdej pracy	91,7	91,6	90,9
brak gotowości	8,3	8,4	9,1
Moment pierwszej rejestracji w PUP (FIRST_REG)			
powyżej trzech lat przed badaniem	72,4	73,3	71,4
w ciągu ostatnich trzech lat przed badaniem	27,6	26,7	28,6
Charakter lokalnej gospodarki (REGION)			
rolniczo-przemysłowy o przestarzałej strukturze gospodarczej (Sierpc)	10,8	11,2	10,3
przemysłowy o przestarzałej strukturze gospodarki (Przemysł)	10,9	10,5	11,4
przemysłowy i suburbia (Włocławek)	18,8	19,1	18,5
nowoczesny, postindustrialny (Białystok)	31,5	29,4	33,9
przemysłowo-rolniczy o zrównoważonym rozwoju (Działdowo)	14,7	16,2	13,0
tradycyjny rolniczy z niedorozwojem usług (Krasnystaw)	13,3	13,5	12,9

Źródło: opracowanie własne.

Analiza porównawcza obu subpopulacji wykazała znaczące różnice w niektórych kategoriach dotyczących kapitału ludzkiego oraz sytuacji rodzinnej bezrobotnych kobiet i mężczyzn w analizowanej grupie wiekowej. Bezrobotne kobiety poniżej 30 roku życia znacznie częściej legitymują się wyższym wykształceniem, częściej również deklarują znajomość jakiegokolwiek języka obcego. Z drugiej strony mają przeciętnie krótszy od mężczyzn zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy staż zawodowy i mniejszą liczbę zawodów wyuczonych i wykonywanych. Dodatkowo diametralnie inna jest sytuacja rodzinna młodych bezrobotnych kobiet i mężczyzn. Znacznie więcej kobiet w tej grupie wieku pozostaje w związku małżeńskim i ma dzieci na utrzymaniu. Pozostałe charakterystyki

brane pod uwagę, tj. wiek, miejsce zamieszkania, elastyczność, moment pierwszej rejestracji oraz niepełnosprawność były podobne w obu subpopulacjach.

Wyniki badań

Oszacowano sześć modeli ryzyka bezrobocia długookresowego, po dwa dla całej populacji bezrobotnej młodzieży zarejestrowanej w powiatowych urzędach pracy oraz osobno dla kobiet i mężczyzn. Do estymacji wykorzystano pakiet statystyczny IBM SPSS Statistics 21.0. Szczegółowe wyniki oszacowania tych modeli zaprezentowano w Aneksie (tabele A.1–A.6).

W odniesieniu do wpływu poszczególnych grup czynników determinujących zatrudnialność młodych osób bezrobotnych oszacowania powyższych modeli można zinterpretować następująco.

W zakresie czynników społeczno-demograficznych i rodzinnych analizowano płeć, wiek, stan cywilny oraz liczbę dzieci. Wykazano, że płeć jest czynnikiem istotnym w obu modelach ogólnych. Ryzyko, że bezrobotne kobiety do 29 roku życia będą pozostawały bez pracy ponad rok jest o ponad 70% większe, *ceteris paribus*, niż w wypadku bezrobotnych mężczyzn w tym wieku. Młodszy bezrobotni (18–24 lata) są mniej narażeni na bezrobocie długookresowe niż starsi (25–29 lat). Przy czym należy zwrócić uwagę, że ryzyko bezrobocia długookresowego w młodszej subpopulacji kobiet względem starszej jest proporcjonalnie mniejsze niż w młodszej grupie mężczyzn względem grupy starszej mężczyzn.

Stan cywilny jest czynnikiem istotnym statystycznie jedynie wśród mężczyzn. Żonaci bezrobotni są o jedną czwartą mniej narażeni na długotrwałe bezrobocie niż pozostali.

Bezdzietne młode osoby bezrobotne charakteryzują się wyższym poziomem zatrudnialności w porównaniu do tych, którzy zostali już rodzicami. Zależność ta jest silniejsza w wypadku młodych kobiet. W całej próbie młodych bezrobotnych zatrudnialność znacznie spadała wraz ze wzrostem liczby posiadanych dzieci.

Następnie przeanalizowano wpływ czynników określających kapitał ludzki, takich jak: wykształcenie, znajomość języka obcego, doświadczenie zawodowe, liczba zawodów wykonywanych i wyuczonych oraz niepełnosprawność. Wykazano, że zatrudnialność bezrobotnej młodzieży malała wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia. Zdecydowanie najwyższa była w grupie z wykształceniem co najmniej wyższym. Młodzi bezrobotni z maturą są ponaddwukrotnie bardziej narażeni na długotrwałe bezrobocie, a młodzi po studiach – o ponad 20% bardziej. Wśród kobiet wykształcenie średnie wiąże się z mniejszym ryzykiem długiego pozostawania bez pracy, choć w relatywnie niewielkim stopniu (o kilkanaście

procent) względem pozostałych grup. Natomiast wśród mężczyzn ryzyko bezrobocia długookresowego rośnie z poziomem wykształcenia, ale silniej niż w całej populacji młodych.

Pochodną wpływu formalnego wykształcenia na zatrudnialność jest także to, że we wszystkich analizowanych podgrupach znajomość języków obcych wiąże się z wyższym ryzykiem bezrobocia długookresowego.

Doświadczenie zawodowe jest kolejnym czynnikiem bardzo istotnie modelującym zatrudnialność bezrobotnej młodzieży. W porównaniu do młodych ogółem z co najmniej 6-letnim stażem zawodowym osoby pracujące łącznie od roku do 5 lat są narażone na długotrwałe bezrobocie trzykrotnie bardziej, osoby z doświadczeniem kilkumiesięcznym – siedmiokrotnie, a osoby bez doświadczenia – trzynastokrotnie, przy czym u bezrobotnych młodych kobiet ten efekt jest nieco silniejszy niż u mężczyzn.

Liczba zawodów wyuczonych i wykonywanych również istotnie wiąże się z ryzykiem bezrobocia długookresowego młodych. Im więcej zawodów, tym ryzyko mniejsze, przy czym różnica między brakiem zawodu a posiadaniem co najwyżej dwóch jest znikoma; ryzyko wyraźnie ogranicza dopiero posiadanie trzech lub czterech zawodów, a jeszcze bardziej – pięciu lub więcej. Również efekt ten jest silniejszy u bezrobotnych kobiet niż u mężczyzn. Natomiast niepełnosprawność wśród młodych bezrobotnych kobiet jest czynnikiem nieistotnym, jeśli chodzi o ryzyko bezrobocia długookresowego, podczas gdy w wypadku mężczyzn znacznie ogranicza zatrudnialność.

Ponadto zbadano związek między elastycznością na rynku pracy oraz momentem pierwszej rejestracji w urzędzie pracy a ryzykiem bezrobocia długookresowego. Stwierdzono, że elastyczność – rozumiana jako skłonność bezrobotnego do podjęcia jakiegokolwiek pracy – w wypadku wszystkich analizowanych grup młodych bezrobotnych nie wpływa na ryzyko pozostawania przez nich bez pracy ponad 12 miesięcy. Natomiast moment pierwszej rejestracji (pierwsza rejestracja w PUP dawniej niż 3 lata przed momentem badania) jest związany ze znaczącym wzrostem ryzyka bezrobocia długookresowego we wszystkich badanych grupach.

Ostatnią objętą analizą grupą potencjalnych determinant zagrożenia młodzieży bezrobociem długookresowym były czynniki popytowe na rynku pracy, które zostały wyrażone typem gospodarki i rynku pracy powiatu zamieszkiwanego przez badanych. Okazało się, że w grupie młodych bezrobotnych ogółem najmniejszym ryzykiem bezrobocia długookresowego obarczone były osoby z terenów o nowoczesnym, postindustrialnym charakterze gospodarki oraz zamieszkujące tereny przemysłowe i suburbia, a największym mieszkańcy terenów przemysłowych o przestarzałej strukturze gospodarki. Wśród kobiet istotne było tylko zamieszkiwanie w rejonach o charakterze postindustrialnym oraz

przemysłowym i suburbiach, co wyraźnie ograniczało ryzyko bezrobocia długookresowego względem wszystkich pozostałych typów powiatów. Wśród mężczyzn zaś najniższe ryzyko bezrobocia długookresowego charakteryzowało bezrobotnych zamieszkujących obszary o charakterze nowoczesnym, przemysłowym oraz rolniczo-przemysłowym o przestarzałej strukturze gospodarczej, a najwyższe – obszary przemysłowe o przestarzałej strukturze gospodarki.

Podsumowanie

Przeprowadzone analizy pozwoliły zweryfikować sformułowane na wstępie hipotezy badawcze. Płeć okazała się czynnikiem istotnie różnicującym zatrudnialność i ryzyko trwałej dezaktywizacji młodzieży doświadczającej bezrobocia. Młode kobiety rejestrujące się w powiatowych urzędach pracy są bardziej narażone na długookresowe bezrobocie niż mężczyźni. Dlatego, mimo że w ostatniej dekadzie stopa bezrobocia kobiet w Polsce nie wskazuje już tak wyraźnie jak we wcześniejszych latach na ich defaworyzowaną pozycję na rynku pracy, wciąż uzasadnione wydaje się stosowanie szczególnego wsparcia w ramach polityki rynku pracy w stosunku do kobiet, które już pracę straciły.

Wykazano ponadto, że na współczesnym rynku pracy w Polsce doświadczenie zawodowe jest elementem kapitału ludzkiego, który znacznie ogranicza ryzyko wykluczenia społecznego spowodowanego pozostawaniem bez pracy powyżej 12 miesięcy. Należy zatem inwestować środki publiczne przede wszystkim w te instrumenty, które pomagają osobom bezrobotnym o niewielkim stażu pracy zdobyć dodatkowe doświadczenie zawodowe. W tym kontekście pozytywnie należy ocenić wprowadzenie w 2014 r. nowych instrumentów wsparcia dla młodych bezrobotnych, takich jak: bony szkoleniowe, stażowe i zatrudnieniowe oraz refundowanie bądź zwolnienie pracodawców z części składek na ubezpieczenia społeczne bezrobotnych do 30 roku życia (MPiPS, 2014). Mają ułatwiać im przejście z edukacji do pracy i zdobywanie praktycznych umiejętności zawodowych.

Z drugiej strony okazało się, że wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia i znajomości języków obcych rośnie prawdopodobieństwo, że osoby bezrobotne pozostaną bez pracy dłużej. Wyniki te, pozostające w wyraźnej opozycji zarówno do intuicji, jak i teorii ekonomicznych, świadczyć mogą o znacznej skali niedopasowania strukturalnego na obecnym rynku pracy. Zatem, mimo że stopa bezrobocia ogółem jest niższa wśród absolwentów szkół wyższych niż pośród osób gorzej wykształconych, zwracać należy coraz większą uwagę na wybierane kierunki i jakość kształcenia wyższego, niż na sam fakt kontynuowania przez młodzież edukacji pomaturalnej.

W przeprowadzonym badaniu wykazano ponadto, że charakter gospodarki lokalnej istotnie wpływa na perspektywy zatrudnienia bezrobotnej młodzieży. Potwierdza to analizy OECD, które podkreślają, że „zapewnienie sukcesu zatrudnieniowego młodym ludziom jest zagadnieniem szczególnie odnoszącym się do polityki lokalnej. (...) To na poziomie lokalnym polityki rządu mogą zostać zintegrowane i włączone w inicjatywy zaprojektowane dla danego miejsca” (OECD, 2013, s. 9). Wskazane jest więc jednocześnie podnoszenie konkurencyjności obszarów o przestarzałej strukturze gospodarczej i działanie na szczeblu indywidualnym. Jeśli jednak uzyskanie znaczącej poprawy po stronie popytowej lokalnego rynku pracy nie jest możliwe w krótkim okresie, podnoszeniu zatrudnialności bezrobotnej młodzieży sprzyjać będzie jej mobilność i gotowość do podejmowania pracy poza dotychczasowym miejscem zamieszkania. Przykładem rozwiązań systemowych w Polsce wspierających większą elastyczność przestrzenną młodych bezrobotnych jest zeszłoroczna inicjatywa MPiPS dotycząca wprowadzenia bonów na zasiedlenie dla bezrobotnych do 30 roku życia (Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, art. 66n).

Przeprowadzona analiza wskazała na kilka czynników kształtujących zatrudnialność młodych osób bezrobotnych w Polsce. Należy jednak pamiętać, że zidentyfikowane bariery – co podkreśla się w podejściu dynamicznym do zatrudnialności (Gazier, 2006) – nie mają charakteru uniwersalnego i powinny być zawsze rozpatrywane w kontekście danego miejsca i czasu. Analizując je, trzeba zatem mieć na uwadze, że dotyczą wyłącznie bezrobocia rejestrowanego w okresie znacznego osłabienia gospodarczego wywołanego światowym kryzysem, bumu edukacyjnego i znacznego bezrobocia strukturalnego.

Bibliografia

- Dolny, E., Wojdyló-Preisner, M. (2014). Zarys koncepcji badań terenowych. W: A. Bronk, Z. Wiśniewski, M. Wojdyló-Preisner (red.), *Ryzyko długotrwałego bezrobocia w Polsce. Diagnoza i metody zapobiegania*. Warszawa: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej i Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, 81–92.
- Gazier, B. (2006). *Promoting employability in the context of globalisation in the EU and Japan*. Brussels: 11th EU–Japan Symposium.
- Gruszczyński, M. (2010). *Mikroekonometria. Modele i metody analizy danych indywidualnych*. Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business.
- Lee, N., Sissons, P., Balaram, B., Jones, K., Cominetti, N. (2012). *Short-term crisis – long-term problem? Addressing the youth employment challenge*. Lancaster: The Work Foundation.

- McQuaid, R.W., Lindsay, C. (2005). The Concept of Employability. *Urban Studies*, 42(2), 197–219.
- Mosley, H., Schütz, H. (1999). The Public Employment Services and Employability Policies: Regional Responses to Long-term Unemployment in Germany. In: B. Gazier (Ed.) *Employability. Concepts and Policies. Report 1998*. Berlin: European Commission Employment Observatory, 147–178.
- MPiPS (2014). *Pomoc urzędu pracy w zatrudnianiu młodych bezrobotnych – instrumenty wprowadzone w 2014 r.* Warszawa.
- OECD (2013). *Local Strategies for Youth Employment. Learning from Practice*. Paris: OECD Publishing.
- Outlook (2001). In: P. Weinert, M. Baukens, P. Bollérot, M. Pineschi-Gapègne, U. Walwei (Eds.), *Employability: From Theory to Practice*. New Brunswick: NY: Transaction Books.
- Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r., Dz. U. z 2013 r., poz. 674 z późn. zm.

Summary

Barriers to Employability of Young People in Poland

This paper presents analysis of barriers to employability of unemployed people aged 18–29 in Poland. The authors used data abstracted from the databases of local labor offices regarding almost 17,000 unemployed young people living in different types of counties. The binary logistic regression was used for the econometric modeling. Results show that young unemployed women are more likely to be the long-term unemployed than men. Besides, lack of work experience, a higher level of education, a small number of learned and performed professions, as well as having children – they all limit the employability of young unemployed. In addition, character and economic conditions of the local economy significantly affect their employability.

Keywords: employability, young, long-term unemployment, labour market policy.

Резюме

Барьеры в трудоустройстве молодых людей в Польше

В статье была произведена идентификация и анализ барьеров трудоустройства безработных в возрасте 18-29 лет в Польше. В статье использовано первичные данные, выбранные из баз данных районных бюро по трудоустройству, касающиеся почти 17 тыс. молодых безработных, проживающих на территории разных районов. В анализе использовано модели эконометрического моделирования методом бинарной логистической регрессии. Было показано, что молодые женщины, которые встают на учёт в районных бюро по трудоустройству подвергаются длительному процессу безработицы, чем мужчины. Отсутствие профессионального стажа, уровень образования, небольшое количество выученных профессий, а также имение детей ограничивают трудоустройство молодых безработных. Кроме того, на перспективы трудоустройства исследуемой группы важное влияние имеет уровень развития экономики в данном регионе.

Слова-ключи: трудоустройство, молодёжь, длительная безработица, политика рынка труда.

Dr Monika Wojdyło-Preisner

Doktor nauk ekonomicznych, adiunkt w Katedrze Gospodarowania Zasobami Pracy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, stypendystka programu Marii Skłodowskiej-Curie i Fundacji Dekaban-Liddle, ekspert w krajowych i regionalnych projektach badawczych. Jej zainteresowania naukowo-badawcze skupiają się wokół zagadnień związanych z zatrudnieniem i funkcjonowaniem rynku pracy. Szczególną uwagę poświęca działaniom sprzyjającym zwiększaniu skuteczności polityki rynku pracy. Jej rozprawa doktorska na temat profilowania bezrobotnych została wyróżniona przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz Komitet Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN. Za osiągnięcia w dziedzinie naukowo-badawczej była wielokrotnie nagradzana przez Rektora UMK.

Dr Kamil Zawadzki

Doktor nauk ekonomicznych, adiunkt w Katedrze Gospodarowania Zasobami Pracy na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Badacz specjalizujący się w tematyce rynku pracy, zarządzania zasobami ludzkimi oraz ekonomii kreatywnej. Ekspert w krajowych i regio-

nalnych projektach badawczych. W latach 2013–2014 jako Visiting Associate na Faculty of Business and Economics, Macquarie University w Sydney prowadził projekt badawczy dotyczący ryzyka dochodowego pracowników ekonomii kreatywnej, w ramach programu Mobilność Plus finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Członek The European Association of Labour Economists i The Association for Cultural Economics International. Za osiągnięcia naukowo-badawcze wielokrotnie nagradzany przez Rektora UMK.

Aneks

Tabela A.1. Młodzi ogółem – model pełny

UNEMPL_DUR	B	Błąd standardowy	Wald	df	Istotność	Exp(B)	95% przedziały ufności Exp(B)	
							Dolna granica	Górna granica
Stała	-7,237	,381	360,564	1	,000			
FIRST_REG	4,824	,160	909,211	1	,000	124,432	90,942	170,257
GENDER	,562	,047	144,974	1	,000	1,754	1,601	1,922
MARIT	-,079	,049	2,534	1	,111	,924	,839	1,018
HEALTH	-,214	,108	3,957	1	,047	,807	,654	,997
EDU_HIGH	,220	,068	10,512	1	,001	1,246	1,091	1,423
EDU_MID	,088	,050	3,016	1	,082	1,092	,989	1,205
EDU_LOW	0 ^b	.	.	0
LANGUAGE	-,258	,049	28,008	1	,000	,773	,702	,850
FLEXIB	-,016	,070	,050	1	,824	,985	,858	1,129
REGION_3	-,328	,071	21,519	1	,000	,720	,627	,827
REGION_2	,205	,080	6,630	1	,010	1,228	1,050	1,435
REGION_1	-,136	,083	2,689	1	,101	,873	,742	1,027
REGION_4	-,397	,070	32,302	1	,000	,672	,586	,771
REGION_5	,041	,076	,290	1	,590	1,042	,897	1,210
REGION_6	0 ^b	.	.	0
YEARS_EXP_2	2,564	,197	169,589	1	,000	12,992	8,832	19,112
YEARS_EXP_1	1,986	,196	102,500	1	,000	7,288	4,962	10,705
YEARS_EXP_3	1,065	,194	30,170	1	,000	2,901	1,984	4,243
YEARS_EXP_4	0 ^b	.	.	0
YEARS_EXP_5	0 ^b	.	.	0
LZ_0	,951	,228	17,351	1	,000	2,589	1,655	4,051
LZ_12	,913	,220	17,207	1	,000	2,492	1,619	3,836
LZ_34	,426	,224	3,626	1	,057	1,531	,988	2,374

UNEMPL_DUR	B	Błąd standardowy	Wald	df	Istotność	Exp(B)	95% przedziały ufności Exp(B)	
							Dolna granica	Górna granica
LZ_5	0 ^b	.	.	0
CHILD_0	-,526	,140	14,118	1	,000	,591	,449	,778
CHILD_1OR2	-,233	,139	2,792	1	,095	,793	,603	1,041
CHILD_OVER2	0 ^b	.	.	0
AGE_18_24	-,188	,045	17,638	1	,000	,828	,759	,904
AGE_25_29	0 ^b	.	.	0

Tabela A.2. Młodzi ogółem – model zredukowany

UNEMPL_DUR	B	Błąd standardowy	Wald	df	Istotność	Exp(B)	95% przedział ufności dla EXP(B)	
							Dolna granica	Górna granica
Stała	-7,237	,381	360,564	1	,000	,001		
FIRST_REG	4,821	,160	910,418	1	,000	124,116	90,744	169,761
GENDER	,548	,045	146,634	1	,000	1,730	1,583	1,890
HEALTH	-,221	,107	4,261	1	,039	,801	,650	,989
EDU_HIGH	,216	,068	10,188	1	,001	1,241	1,087	1,417
EDU_MID	,085	,050	2,815	1	,093	1,088	,986	1,201
LANGUAGE	-,260	,048	28,740	1	,000	,771	,701	,848
REGION_3	-,341	,060	32,086	1	,000	,711	,632	,800
REGION_2	,192	,071	7,229	1	,007	1,211	1,053	1,393
REGION_1	-,157	,075	4,421	1	,036	,855	,738	,989
REGION_4	-,406	,056	51,798	1	,000	,666	,597	,744
YEARS_EXP_2	2,569	,196	172,490	1	,000	13,053	8,896	19,152
YEARS_EXP_1	1,993	,195	104,225	1	,000	7,336	5,004	10,754
YEARS_EXP_3	1,068	,194	30,452	1	,000	2,909	1,991	4,251
LZ_0	,950	,228	17,340	1	,000	2,586	1,653	4,044
LZ_12	,910	,220	17,128	1	,000	2,484	1,615	3,823
LZ_34	,424	,224	3,602	1	,058	1,529	,986	2,369
CHILD_0	-,500	,139	12,935	1	,000	,607	,462	,797
CHILD_1OR2	-,231	,139	2,765	1	,096	,794	,604	1,042
AGE_18_24	-,178	,044	16,155	1	,000	,837	,768	,913
Stała	-7,266	,368	390,418	1	,000	,001		

Tabela A.3. Młode kobiety – model pełny

UNEMPL_DUR	B	Błąd standardowy	Wald	df	Istotność	Exp(B)	95% przedziały ufności Exp(B)	
							Dolna granica	Górna granica
Stała	-7,339	,521	198,268	1	,000			
FIRST_REG	4,690	,188	621,604	1	,000	108,841	75,279	157,365
GENDER	0 ^b	.	.	0
MARIT	,005	,056	,006	1	,936	1,005	,899	1,122
HEALTH	,260	,162	2,567	1	,109	1,296	,944	1,781
EDU_HIGH	,002	,090	,001	1	,981	1,002	,841	1,195
EDU_MID	-,164	,070	5,436	1	,020	,849	,739	,974
EDU_LOW	0 ^b	.	.	0
LANGUAGE	-,305	,065	22,317	1	,000	,737	,650	,837
FLEXIB	-,023	,094	,059	1	,809	,977	,813	1,176
REGION_3	-,290	,093	9,657	1	,002	,748	,623	,899
REGION_2	,166	,109	2,317	1	,128	1,180	,953	1,461
REGION_1	,001	,109	,000	1	,993	1,001	,809	1,238
REGION_4	-,448	,095	22,164	1	,000	,639	,530	,770
REGION_5	,063	,098	,413	1	,521	1,065	,879	1,292
REGION_6	0 ^b	.	.	0
YEARS_EXP_2	2,705	,259	109,227	1	,000	14,952	9,003	24,832
YEARS_EXP_1	2,107	,259	66,264	1	,000	8,225	4,952	13,662
YEARS_EXP_3	1,210	,255	22,421	1	,000	3,352	2,032	5,530
YEARS_EXP_4	0 ^b	.	.	0
YEARS_EXP_5	0 ^b	.	.	0
LZ_0	1,125	,352	10,220	1	,001	3,081	1,546	6,143
LZ_12	1,061	,341	9,649	1	,002	2,888	1,479	5,639
LZ_34	,612	,345	3,142	1	,076	1,844	,937	3,628
LZ_5	0 ^b	.	.	0
CHILD_0	-,288	,148	3,765	1	,052	,750	,561	1,003
CHILD_1OR2	-,002	,145	,000	1	,988	,998	,751	1,326
CHILD_OVER2	0 ^b	.	.	0
AGE_18_24	-,250	,060	17,240	1	,000	,779	,692	,876
AGE_25_29	0 ^b	.	.	0

Tabela A.4. Młode kobiety – model zredukowany

UNEMPL_DUR	B	Błąd standardowy	Wald	df	Istotność	Exp(B)	95% przedział ufności dla EXP(B)	
							Dolna granica	Górna granica
Stała	-7,339	,521	198,268	1	,000	,001		
FIRST_REG	4,686	,188	623,450	1	,000	108,433	75,060	156,644
EDU_MID	-,172	,054	10,147	1	,001	,842	,758	,936
LANGUAGE	-,294	,055	28,555	1	,000	,745	,669	,830
REGION_3	-,343	,069	25,021	1	,000	,709	,620	,812
REGION_4	-,496	,065	58,580	1	,000	,609	,536	,691
YEARS_EXP_2	2,697	,256	111,229	1	,000	14,829	8,984	24,477
YEARS_EXP_1	2,098	,257	66,721	1	,000	8,153	4,928	13,490
YEARS_EXP_3	1,210	,254	22,607	1	,000	3,353	2,036	5,520
LZ_0	1,129	,349	10,488	1	,001	3,094	1,562	6,128
LZ_12	1,063	,340	9,779	1	,002	2,896	1,487	5,639
LZ_34	,617	,345	3,207	1	,073	1,854	,943	3,642
CHILD_0	-,291	,056	26,920	1	,000	,747	,670	,834
AGE_18_24	-,249	,058	18,444	1	,000	,779	,695	,873
Stała	-7,047	,458	236,368	1	,000	,001		

Tabela A.5. Młodzi mężczyźni – model pełny

UNEMPL_DUR	B	Błąd standardowy	Wald	df	Istotność	Exp(B)	95% przedziały ufności Exp(B)	
							Dolna granica	Górna granica
Stała	-5,671	,733	59,854	1	,000			
FIRST_REG	5,079	,306	275,520	1	,000	160,609	88,169	292,567
MARIT	-,297	,113	6,979	1	,008	,743	,596	,926
HEALTH	-,589	,142	17,196	1	,000	,555	,420	,733
EDU_HIGH	,420	,108	15,055	1	,000	1,521	1,231	1,880
EDU_MID	,304	,074	16,839	1	,000	1,356	1,172	1,568
EDU_LOW	0 ^b	.	.	0
LANGUAGE	-,203	,075	7,349	1	,007	,816	,705	,945
FLEXIB	,023	,104	,050	1	,823	1,024	,834	1,256
REGION_3	-,429	,111	15,011	1	,000	,651	,524	,809

UNEMPL_DUR	B	Błąd standardowy	Wald	df	Istotność	Exp(B)	95% przedziały ufności Exp(B)	
							Dolna granica	Górna granica
REGION_2	,234	,117	3,958	1	,047	1,263	1,003	1,590
REGION_1	-,362	,133	7,430	1	,006	,696	,536	,903
REGION_4	-,352	,104	11,440	1	,001	,703	,574	,862
REGION_5	-,084	,125	,456	1	,500	,919	,720	1,174
REGION_6	0 ^b	.	.	0
YEARS_EXP_2	2,272	,306	55,103	1	,000	9,699	5,324	17,671
YEARS_EXP_1	1,752	,303	33,354	1	,000	5,766	3,182	10,450
YEARS_EXP_3	,796	,300	7,038	1	,008	2,216	1,231	3,990
YEARS_EXP_4	0 ^b	.	.	0
LZ_0	,768	,301	6,524	1	,011	2,156	1,196	3,888
LZ_12	,774	,287	7,267	1	,007	2,169	1,235	3,808
LZ_34	,270	,294	,844	1	,358	1,310	,736	2,329
LZ_5	0 ^b	.	.	0
CHILD_0	-1,712	,495	11,953	1	,001	,180	,068	,476
CHILD_1OR2	-1,681	,503	11,153	1	,001	,186	,069	,499
CHILD_OVER2	0 ^b	.	.	0
AGE_18_24	-,115	,068	2,830	1	,092	,892	,780	1,019
AGE_25_29	0 ^b	.	.	0

Tabela A.6. Młodzi mężczyźni – model zredukowany

UNEMPL_DUR	B	Błąd standardowy	Wald	df	Istotność	Exp(B)	95% przedział ufności dla EXP(B)	
							Dolna granica	Górna granica
Stała	-5,716	,718	63,391	1	,000	,003		
FIRST_REG	5,077	,306	275,747	1	,000	160,348	88,064	291,963
MARIT	-,293	,112	6,832	1	,009	,746	,598	,929
HEALTH	-,577	,141	16,717	1	,000	,562	,426	,741
EDU_HIGH	,415	,108	14,842	1	,000	1,515	1,226	1,871
EDU_MID	,304	,074	16,823	1	,000	1,355	1,172	1,566
LANGUAGE	-,199	,075	7,096	1	,008	,820	,708	,949
REGION_3	-,394	,098	16,128	1	,000	,674	,556	,817

UNEMPL_DUR	B	Błąd standardowy	Wald	df	Istotność	Exp(B)	95% przedział ufności dla EXP(B)	
							Dolna granica	Górna granica
REGION_2	,265	,107	6,171	1	,013	1,303	1,058	1,606
REGION_1	-,328	,123	7,167	1	,007	,720	,566	,916
REGION_4	-,328	,086	14,515	1	,000	,720	,609	,853
YEARS_EXP_2	2,303	,304	57,270	1	,000	10,000	5,508	18,156
YEARS_EXP_1	1,781	,302	34,845	1	,000	5,937	3,286	10,726
YEARS_EXP_3	,812	,299	7,367	1	,007	2,253	1,253	4,052
LZ_0	,527	,129	16,622	1	,000	1,694	1,315	2,182
LZ_12	,533	,097	30,080	1	,000	1,704	1,409	2,062
CHILD_0	-1,718	,496	12,018	1	,001	,179	,068	,474
CHILD_1OR2	-1,686	,504	11,211	1	,001	,185	,069	,497
AGE_18_24	-,119	,068	3,095	1	,079	,888	,778	1,014
Stała	-5,470	,666	67,419	1	,000	,004		